

СЕКЦІЯ 2 СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.976.2

Дорофєєва Х.М.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри міжнародної економіки і туризму
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського (м. Кривий Ріг)*

ОСНОВНІ ПАРАМЕТРИ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ¹

У статті розглянуто особливості функціонування транспортної інфраструктури на засадах стійкого розвитку. Визначено основні параметри стійкого розвитку транспортної інфраструктури, що враховують економічні показники, параметри навколишнього середовища та соціальний розвиток. Встановлено властивості стійкої транспортної інфраструктури, обґрунтовано умови, за яких вона має розвиватися.

Ключові слова: транспортна інфраструктура, транспортна система, стійкий розвиток, параметри стійкого розвитку, стійка транспортна інфраструктура.

Дорофеева К.М. ОСНОВНЫЕ ПАРАМЕТРЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ

В статье рассмотрены особенности функционирования транспортной инфраструктуры на основе устойчивого развития. Определены основные параметры устойчивого развития транспортной инфраструктуры, учитывающие экономические показатели, параметры окружающей среды и социальное развитие. Установлены свойства устойчивой транспортной инфраструктуры, обоснованы условия, при которых она должна развиваться.

Ключевые слова: транспортная инфраструктура, транспортная система, устойчивое развитие, параметры устойчивого развития, устойчивая транспортная инфраструктура.

Dorofieieva H.M. BASIC PARAMETERS OF SUSTAINABLE TRANSPORT INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT

The article describes the features of the transport infrastructure functioning on the basis of sustainable development. The main parameters of the sustainable development of transport infrastructure are presented, taking into account economic parameters, environmental parameters, and social development. It is established properties of sustainable transport infrastructure, justified the conditions under which it should develop.

Keywords: transport infrastructure, transport system, sustainable development, parameters of sustainable development, sustainable transport infrastructure.

Постановка проблеми. Перехід до стійкого розвитку передбачає розробку та прийняття рішень, що мають враховувати наслідки їх реалізації в економічній, соціальній, екологічній сферах в довгостроковій перспективі. Особливо актуального значення запровадження концепції стійкого розвитку має в транспортному секторі, адже саме транспортна галузь є тією, що забезпечує доповнюючу функцію у всіх соціальних та економічних процесах в національному та світовому господарстві. Вплив розвитку транспортної інфраструктури на розвиток господарства характеризується високим ступенем значущості, адже за рівнем розвитку інфраструктури оцінюється можливість кожної держави реалізувати свої наявні та потенціальні конкурентні переваги. Якість транспортних послуг, що надаються, характеризується, зокрема, якістю транспортної інфраструктури. Побудова стійкої транспортної інфраструктури, що характеризується властивістю зберігати ефективність роботи протягом довгострокового періоду, незважаючи на дію різноманітних факторів, потребує прийняття управлінських рішень, заснованих на певних параметрах стійкого розвитку, які дадуть змогу удосконалити механізми формування інфраструктурних об'єктів в галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим засадам стійкого розвитку різноманітних підсистем господарювання присвячені роботи І.В. Фролової, Н.Ю. Корольової, О.С. Пчелінцева, А.Г. Гранберга, Н.Н. Кисельової та інших науковців. Деякі з питань розвитку стійкої транспортної інфраструктури висвітлені такими вченими, як, зокрема, П. Ньюман, Дж. Кенворт, С. Кейнс, Дж. Пірс, С. Джонсон, Г. Грант, Х. МакЛін, Л. Лейв, О.І. Харченко.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак все ще недостатньо обґрунтованими є параметри стійкого розвитку транспортної інфраструктури з урахування фактору часу, тобто довгостроковості, продуктивності, надійності та якості її функціонування.

Мета статті полягає у розгляді особливостей функціонування транспортної інфраструктури на засадах стійкого розвитку, визначенні основних параметрів стійкого розвитку транспортної інфраструктури, встановленні властивостей стійкої транспортної інфраструктури, обґрунтуванні умов, за яких вона має розвиватися.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посилена глобальної конкуренції, що охоплює ринки товарів, послуг, капіталу та інших факторів економічного росту, привела до структурної перебудови світового господарства, зміни балансу між економічними центрами, збільшення ролі регіональних еко-

¹ Публікація містить результати досліджень, проведених за грантової підтримки Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом 20538.

номічних союзів, розповсюдження нових інформаційних та інноваційних технологій. В таких умовах формується глобальна вимога до транспортної інфраструктури – необхідність переходу від екстенсивної до інтенсивної моделі функціонування на основі принципів стійкого розвитку. Це завдання передусім передбачає більш ефективне, продуктивне та якісне використання наявного транспортного потенціалу та перехід до більш якісних транспортних послуг.

Стійкий розвиток транспортної інфраструктури передбачає прискорене та збалансоване зростання якості та надійності інфраструктурних об'єктів, що поряд із досягненням цілей екологізації економіки дасть змогу забезпечити транспортні умови для розвитку ефективної економіки, підвищення якості життя населення, перехід до поліцентричної моделі просторового розвитку держави. Особливостями розвитку транспортної інфраструктури в таких умовах стануть:

– підвищення ролі транспортно-логістичної інфраструктури в організації товарообігу;

– збільшення обсягів перевезень пасажирів транспортом загального користування;

– підвищення потреби економіки та населення в послугах з високошвидкісних перевезень вантажів із забезпеченням максимальної свободи переміщення та можливості планування робочого та особистого часу.

Таким чином, розвиток стійкої транспортної інфраструктури дасть змогу сформувати таку модель управління транспортною сферою, за якої заходи щодо модернізації інфраструктурних об'єктів будуть зосереджені поряд зі столичними агломераціями також в містах, де концентрується значний інноваційний та людський капітал. При цьому найважливіше значення матиме «інфраструктурний ефект» формування міських агломерацій, пов'язаний з реалізацією проектів будівництва крупних транспортних комплексів, мультимодальних логістичних центрів та інформаційних вузлів [1].

Міжнародні аспекти розвитку стійкої транспортної інфраструктури будуть пов'язані зі:

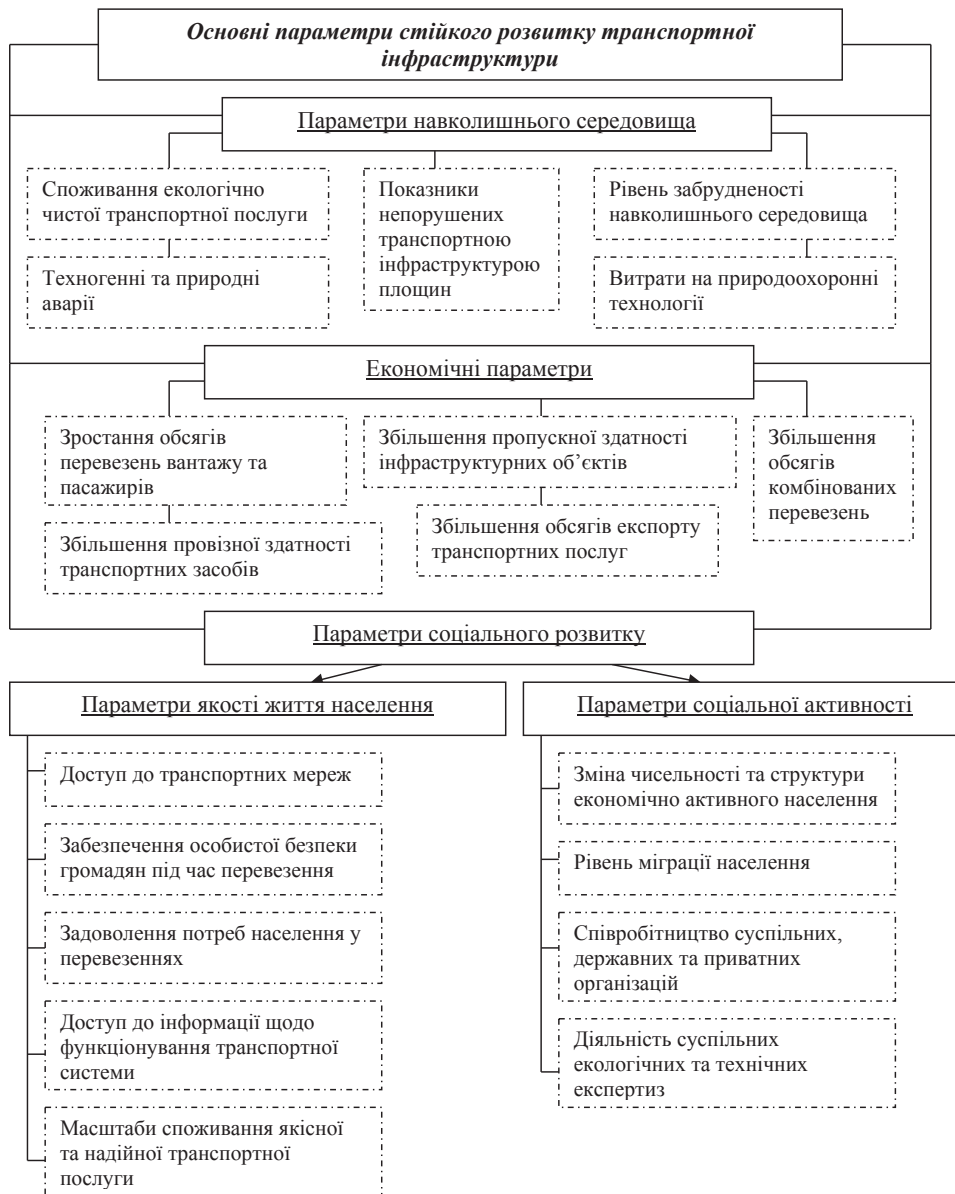

Рис. 1. Основні параметри стійкого розвитку транспортної інфраструктури

Джерело: складено автором

– створенням мережі територіально-виробничих кластерів, орієнтованих на високотехнологічне виробництво (в авіаційній промисловості, суднобудуванні), з концентрацією таких кластерів в урбанізованих регіонах;

– створенням і розвитком туристично-рекреаційних зон;

– розвитком крупних транспортно-логістичних і виробничих вузлів Західної Європи та Близького Сходу.

Імплементация вектору стійкого розвитку транспортної інфраструктури дасть змогу транспортній галузі розвиватися випереджаючими темпами порівняно з іншими галузями економіки і соціальною сферою для того, щоб зняти інфраструктурні обмеження перспективного соціально-економічного розвитку держави, що залежать від транспорту. Ефективна і стійка транспортна інфраструктура є передумовою сталого економічного зростання. Розвиток інфраструктури при цьому вимагає здійснення систематичних ініціатив, які дають високий пріоритет пересуванню людей і товарів для задоволення економічних, соціальних і науково-виробничих вимог [2]. Підготовка таких ініціатив вимагає більш цілісного і систематичного підходу з упором на екологічну, соціальну та економічну стійкість, тому має враховувати ключові параметри розвитку стійкої транспортної інфраструктури.

Розробка параметрів стійкого розвитку транспортної інфраструктури є складною науковою проблемою. Для характеристики стійкого розвитку є перелік різноманітних параметрів, що можуть бути розглянуті на різних ієрархічних рівнях: глобальному, національному, регіональному, локальному, галузевому [3]. Однак такі параметри здебільшого носять дискусійний характер, а параметри стійкого розвитку транспортної інфраструктури все ще знаходяться у стадії розроблення. При цьому ключовими мають бути глобальні загальні параметри, на базі яких можуть бути сформовані національні, регіональні та локальні параметри.

На рис. 1 відображено загальні параметри стійкого розвитку транспортної інфраструктури, проте запропоновані параметри слід розглядати тільки як попередню схему, що вимагає змін та доповнень. Крім того, будь-який перелік параметрів з часом буде змінюватися і уточнюватися, адже кожен з них сам по собі також розбивається на більш дробові показники: деякі з них вимагають пошуку кількісного вираження, інші вимагають надання їм певної ваги в показниках тієї чи іншої групи. Для багатьох показників, що відображають параметри розвитку транспортної інфраструктури, дуже важливим є їх просторовий розподіл, тому в процесі реалізації стратегії стійкого розвитку важливу роль мають відігравати географічні інформаційні системи (ГІС), що включають кадастри природних явищ та просторові характеристики економіки, населення та соціальної сфери [3]. Розвиток транспортної інфраструктури з урахуванням представлених параметрів буде здебільшого орієнтований на підвищення якості транспортного обслуговування та підвищення взаємодії в межах забезпечення ефективних логістичних ланцюгів товарообігу.

Із врахуванням представлених параметрів можливо відзначити властивості транспортної інфраструктури в умовах стійкого розвитку, а саме:

– цілісність (неможливо проаналізувати ефективність функціонування транспортної інфраструктури без володіння інформацією стосовно особливостей стійкого функціонування кожного з її елементів);

– синергетичний ефект (результат функціонування елементів транспортної інфраструктури в умовах стійкого розвитку як одного цілого значно перевищує суму результатів їх окремого функціонування) [4–5];

– взаємозалежність структурних елементів (реалізація головної мети функціонування транспортної інфраструктури в умовах стійкого розвитку можлива лише за умови максимального залучення у процес трансформації всіх її елементів);

– асиметричність розвитку (незважаючи на тісний зв'язок елементів транспортної інфраструктури, їх розвиток проходить нерівномірно; так, показники роботи автомобільного транспорту значно випереджають за темпами зростання показники на морському чи залізничному транспорті);

– погодженість (рішення, що прийняті на спряжених рівнях інфраструктурної системи, не повинні суперечити одне одному; так, економічно більш вигідний варіант перевезення передбачає забезпечення технічними можливостями обраного виду транспорту);

– циклічність (початком циклу є надання транспортного засобу для виконання перевезення; залежно від технології виконання перевезення та організації руху в процесі транспортного циклу виконуються різноманітні процеси, пов'язані з розвантаженням / навантаженням вантажів, зміною транспортного засобу пасажирями; транспортний цикл завершується, коли транспортний засіб порожній повертається на початкову точку; у реальних умовах на виконання транспортного циклу впливають зовнішні фактори, більшість з яких мають випадковий характер, тому основні показники транспортного циклу є нестабільними; з метою їх стабілізації необхідне вжиття заходів щодо скорочення впливу цих факторів) [4].

Реалізація концепції побудови та модернізації транспортної інфраструктури на основі параметрів стійкого розвитку дадуть змогу вирішити основні завдання, що стоять перед країнами в умовах активізації інтеграційних та глобалізаційних процесів, а також матимуть такі наслідки:

1) показники мобільності населення наблизяться до рівня розвинутих країн світу, що буде одним з найважливіших факторів підвищення якості людського капіталу в країні;

2) знизиться диференціація доступності транспортних послуг для різноманітних регіонів та соціальних груп суспільства;

3) підвищиться конкурентоспроможність товарів та послуг на світових ринках внаслідок збалансованого розвитку транспортної інфраструктури;

4) зростання економічної ефективності пасажирських та вантажних перевезень дасть змогу оптимізувати транспортні витрати економіки та підвищить доступність транспортних послуг для населення.

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що запровадження розвитку транспортної інфраструктури на засадах стійкого розвитку націлено на розробку стратегічної структури, що буде пов'язувати стійкий розвиток транспорту з ефективним використанням наявних ресурсів виробництва, скороченням бідності і комплексним соціальним розвитком [2; 6]. Стійкий розвиток транспортної інфраструктури стимулюватиме підтримку економічного зростання в інтересах всіх верств населення, екологічно сталого розвитку та енергетичної безпеки; допоможе країнам і містам визначити і реалізувати необхідні оновлення

політики та зміцнити інституційний потенціал, при цьому сприяючи фінансовим структурам транспортної інфраструктури та системам громадського транспорту.

Однак формування стійкої транспортної інфраструктури потребує певних умов, що сприятимуть швидкості переходу та ефективності подальшого функціонування. Такими умовами є:

- розвиток конкурентного ринку транспортних послуг;

- розширення номенклатури транспортних послуг на основі впровадження сучасних транспортних, логістичних та інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток нових форм організації транспортного процесу і взаємодії між різними видами транспорту;

- кратне підвищення продуктивності праці та енергоефективності на транспорті;

- активізація діяльності транспортних підприємств на міжнародному ринку транспортних послуг, транснаціоналізація їх діяльності [7];

- інтеграція транспортних інфраструктур регіону в єдиний транспортний простір, розвиток багатовекторних транспортних зв'язків зі світовими економічними центрами;

- транспортне забезпечення нових центрів соціально-економічного розвитку світу;

- стимулювання високої територіальної мобільності населення;

- зростання рівня професійної підготовки і кваліфікації працівників транспортної галузі, покращення їх матеріального і соціального забезпечення, створення безпечних умов праці;

- забезпечення безпечних та надійних умов експлуатації елементів транспортної інфраструктури, зокрема з позиції екологічності, зниження кількості аварій та катастроф, травматизму і смертності в транспортних пригодах [8];

- розробка і впровадження ефективних механізмів державного регулювання функціонування та розвитку транспорту;

- покращення інвестиційного клімату транспортної галузі.

Висновки. Отже, стійкий розвиток транспортної інфраструктури визначається активною позицією держави щодо розвитку транспортної галузі як ключового фактору соціально-економічного розвитку країни. Це стосується передусім підвищення якості транспортних послуг, зниження сукупних витрат суспільства, що залежать від транспорту, підвищення рівня конкурентоспроможності транспортної галузі, посилення інноваційної, соціальної та екологічної спрямованості розвитку транспорту. Виходячи з цього та основних параметрів розвитку, можна формулювати місію, пріоритети, цілі та завдання побудови стійкої транспортної інфраструктури.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Проект транспортної стратегії Російської Федерації на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mintrans.ru/upload/iblock/3cc/ts_proekt_16102008.pdf.
2. Стійкий розвиток транспортного сектору // ADB InFocus [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/153602/infocus-transport-ru.pdf>.
3. Критерії і показники стійкого розвитку. Екологія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : b-energy.ru/biblioteka/ekologiya-konspekt-lekcii/365-kriterii-i-pokazateli-ustoichivogo-razvitiya.html.
4. Горев А.Е. Основы теории транспортных систем : учеб. пособие / А.Е. Горев. – СПб. : СПбГАСУ, 2010. – 214 с.
5. Фастовець О.О. Розвиток транспортної системи з найдавніших часів до початку ХХ ст. як чинник виникнення туристичної галузі / О.О. Фастовець // Туристично-краєзнав. дослідж. – 2002. – Вип. 4. – С. 418–443.
6. Потеева М.А. Роль транспортной системы в устойчивом развитии экономики Крыма / М.А. Потеева // Культура народов Причерноморья : [научный журнал]. – 2004. – № 56. – Т. 2. – С. 123–131.
7. Жовтяк Г.А. Теоретико-методичні підходи до визначення поняття «транспортна інфраструктура регіону» / Г.А. Жовтяк // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання. – 2011. – № 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=792>.
8. Світова економіка : [підручник] / [А.С. Філіпенко, О.І. Рогач, О.І. Шнирков та ін.]. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2001. – 582 с.